

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 21 kwietnia 2021 r.

BADK.DPK.133.62.2021 GK

P10-24/21	Data wpływu petycji 26 lutego 2021 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 19 kwietnia 2021 r.

ZMIANA KRYTERIÓW DEPORTACJI

TEMAT

**OSOBY DEPORTOWANE DO PRACY PRZYMUSOWEJ ORAZ
OSADZENI W OBOZACH PRACY PRZEZ III RZESZĘ I ZSRR**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich w ten sposób, aby możliwe było uznanie za wystarczający czas do nabycia uprawnień jednomiesięczny okres represji hitlerowskich wobec dziecka polskiego urodzonego w III Rzeszy Niemieckiej podczas robót przymusowych jego rodziców, na podstawie samego faktu urodzenia się dziecka w okresie represji i bez względu na faktyczną długość czasu trwania tych represji.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji wskazał, że art. 2 pkt 2 ustawy o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich wymaga 6-miesięcznego okresu represji dziecka polskiego urodzonego w okresie zniewolenia hitlerowskiego, co dyskryminuje kilka tysięcy dzieci polskich, które były represjonowane przez czas krótszy. Podstawą uzyskania uprawnień wynikających z przywołanej ustawy powinien być sam fakt represji, a nie czas jej trwania.

Zdaniem autora petycji treść art. 2 pkt 2 ustawy jest dyskryminująca i niezgodna z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W opinii wnoszącego petycję, dobre rozwiązanie przyjęte zostało w art. 5 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach, w którym określono, że ustala się okres represji w wymiarze jednego miesiąca nawet jeżeli poszkodowany udowodni tylko jeden dzień pobytu w obozie hitlerowskim.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz. U. z 2019 r. poz. 1168) w art. 2 stanowi, że represją w rozumieniu ustawy jest:

1) osadzenie w obozach pracy przymusowej w okresie wojny w latach 1939-1945 z przyczyn politycznych, narodowościowych, rasowych i religijnych;

2) deportacja (wywiezienie) do pracy przymusowej na okres co najmniej 6 miesięcy w granicach terytorium państwa polskiego sprzed 1 września 1939 r. lub z tego terytorium do:

a) III Rzeszy i terenów przez nią okupowanych w okresie wojny w latach 1939-1945,

b) Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i terenów przez niego okupowanych w okresie od 17 września 1939 r. do 5 lutego 1946 r. oraz po tym okresie do końca 1948 r. z terytorium państwa polskiego w jego obecnych granicach.

INFORMACJE DODATKOWE:

Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale z dnia 12 października 1998 r. (sygn. akt OPS 5/98) wskazał, że „W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego wyjaśniane przepisy ustawy oraz ich wykładnia (...) nie narusza konstytucyjnej zasady państwa prawnego ani zasady równości wobec prawa. Pozostaje w zgodzie z zasadą państwa prawnego przyznanie uprawnień do świadczenia tylko pewnej ściśle określonej grupie osób srożej represjonowanych, z pominięciem osób, które doznały represji mniej dolegliwych (...), choć sytuacja odwrotna z pewnością zasadę tę by naruszyła. Takie unormowanie nie stanowi dyskryminacji innych osób”.

Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie przyjmuje, że „konstytucyjne zasady sprawiedliwości i równości pozostają ze sobą w ścisłym związku. Zasada równości wobec prawa (równość w prawie) polega na tym, że wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych) charakteryzujący się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 1988 r. sygn. akt U 7/87, OTK 1988, poz. 1). Realizacja przez ustawodawcę zasady równości z uwzględnieniem zasady sprawiedliwości oznacza - w przypadku przyznawania świadczeń, które prowadzą do różnicowania sytuacji prawnej obywateli - stosowanie kryteriów różnicujących, które są merytorycznie uzasadnione i nie są niesprawiedliwe. Przyznanie świadczenia z tytułu pracy niewolniczej na rzecz Niemiec nie wszystkim obywatelom polskim, którzy doznali tej represji, ale tylko tym osobom, które poddane były represji w szczególnych warunkach (osadzenie w obozie pracy albo wywiezienie do pracy przymusowej na okres co najmniej 6 miesięcy), nie może być uznane za niesprawiedliwe faworyzowanie tych osób”.

Należy również wskazać, że ustawy, które przewidują wypłatę świadczeń z budżetu państwa dla ofiar III Rzeszy nie mają charakteru odszkodowawczego z uwagi na fakt, że to nie strona Polska była sprawcą szkód wyrządzonych osobom represjonowanym. Z uwagi na powyższe ustawodawca może kształtować politykę w omawianym zakresie dowolnie, zarówno w odniesieniu do kręgu beneficjentów, jak i warunków koniecznych do spełnienia w celu otrzymania świadczenia pieniężnego.

Autor petycji podkreśla również, że ustawa o kombatantach wskazuje jako minimalny okres jeden dzień, aby dana osoba uzyskała świadczenie kombatanckie.

Trzeba pamiętać, że ustawodawca uchwalił dwa odrębne akty prawne regulujące omawianą tematykę. Nie przyznał uprawnień kombatanckich osobom pracującym przymusowo w III Rzeszy. Należy więc wskazać, że są to dwie odrębne grupy osób, które uprawnione są do różnych świadczeń. Osób tych nie można uznać za podmioty podobne, które muszą być traktowane jednolicie.

UWAGI DODATKOWE:

Do Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych 19 marca 2021 r. wpłynęła tożsama petycja. Urząd 14 kwietnia br. podjął decyzję o niekontynuowaniu prac nad petycją (odpowiedź na petycję w materiałach).

Do Sejmu VIII kadencji 3 listopada 2017 r. złożono petycję o tożsamej treści. Komisja do Spraw Petycji 6 lutego 2018 r. postanowiła wystosować dezyderat do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Podczas posiedzenia komisji głos zabrał przedstawiciel wskazanego resortu, który stwierdził, że „Obecnie ustawa o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i ZSRR jest przedmiotem licznych wystąpień różnych grup zainteresowanych nowelizacją tejże ustawy.

W ostatnim czasie pojawiają nam się kolejne grupy, które w swoim mniemaniu chciałyby także skorzystać z tych uprawnień. Do tych grup można zaliczyć te osoby, które były wysiedlone ze swojego miejsca zamieszkania podczas II wojny światowej, ale nie były wysiedlane w celu pracy przymusowej. Tutaj nadmienić można na przykład sprawę gdynian, która też jest przedmiotem prac Komisji do Spraw Petycji, to jest jedna z tych grup. Jedną z grup, która też chciałaby zostać objęta tymi regulacjami, to są pracownicy przymusowi, którzy nie podlegali deportacji. Czyli te osoby, które w trakcie II wojny światowej wykonywały pracę przymusową w swoich miejscowościach lub w bliskiej odległości od tych miejscowości. Jest to dość liczna też grupa, przynajmniej z tych sygnałów, które do nas napływają. Mamy też tę dzisiejszą grupę, to są głównie dzieci deportowane, które de facto nie wykonywały tej pracy przymusowej.

Co prawda ustawa wprost mówi, że warunkiem do przyznania tego świadczenia jest fakt deportacji i także wykonywania tej pracy przymusowej przez okres co najmniej sześciu miesięcy. Jednak linia orzecznicza sądów nieco zmodyfikowała te warunki i tak naprawdę tą przesłanką przesądzającą w chwili obecnej jest fakt deportacji, nawet bez konieczności

wykonywania tej pracy przymusowej, ponieważ trudno oczekiwać od ówczesnych dzieci dwu-, trzyletnich, że wykonywały tę pracę przymusową, a takie wyroki sądów zapadały, które przyznawały te uprawnienia tym osobom, które przez okres co najmniej sześciu miesięcy jednak przebywały na tej deportacji.”

Przedstawiciel Ministerstwa wskazał również, że „obecnie z danych urzędu wynika, że osób pobierających to świadczenie jest około 80 tys. (...). Co do liczby osób, które byłyby beneficjentami ewentualnego przyjęcia rozwiązań proponowanych w petycji, to nie dysponujemy takimi szacunkami”.

Do Senatu VIII kadencji wpłynęła petycja (P8-13/12) Stowarzyszenia „Dzieci Wojny” w Polsce Oddział w Żychlinie i osoby fizycznej, dotycząca przyznania świadczenia pieniężnego dla małoletnich ofiar wojny 1939-45. Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 2 października 2012 r. rozpatrzyła petycję. Senatorowie w dyskusji stwierdzili, że nie jest możliwe precyzyjne zdefiniowanie kategorii małoletnich ofiar wojny, jak również zaspokojenie przez państwo polskie wszystkich roszczeń osób poszkodowanych w okresie II wojny. W głosowaniu komisja zdecydowała o niepodejmowaniu prac nad petycją.

W IX kadencji Senatu Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 20 września 2017 r. rozpatrzyła petycję (P9-22/17) dotyczącą przyznania świadczenia pieniężnego dla dzieci wojny (1939-45), które przymusowo pracowały w okresie II wojny światowej i pracę wykonywały w miejscu zamieszkania lub w pobliżu tego miejsca. Komisja dysponowała opiniami o petycji Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych. Komisja w głosowaniu zdecydowała o niepodejmowaniu prac nad petycją.

OPRACOWAŁA

Gabriela Kopania

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz